

ВПЛИВ ФРАНЦІЇ НА ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ БАЛЬНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ XVI – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Т. С. Павлюк. Вплив Франції на процеси формування бальної хореографії в контексті розвитку культури західної Європи XVI – початку XXI століття

Виконано аналіз тенденцій розвитку бального танцю у Франції та впливу французької культури на формування бальної хореографії XVI – початку XXI ст. Досліджено процеси трансформації та демократизації бальної хореографії у XVIII ст., яка вже в XIX ст. з салонного мистецтва перетворюється на вид дозвілля різних соціальних верств по всій Європі. У XX ст. саме Франція відкрила для Європи неєвропейські види бальних танців, які згодом набували стандартизації в англійському професійному середовищі. У цьому ж столітті Франція стала тією країною, де чужоземні мистецькі форми з'являлися та зазнавали адаптації до умов європейських реалій. Ця країна приваблювала митців з усього світу сформованою в ній особливою національною культурою. Упродовж XX ст. мистецтво бальної хореографії у Франції розвивалося швидкими темпами. Французькі виконавці й педагоги продовжували вікові національні традиції. Цей фактор позитивно вплинув на рівень підготовки танцюристів у сфері професіоналів та аматорів бального танцю. З 2010 р. Франція є активним діючим членом Всесвітньої федерації зі спортивного танцю (WDSF). Французька федерація танцю (Fédération Française de Danse) є однією з найбільших організацій, яка опікується розвитком бальної хореографії в країні. За останні десятиліття у французьких містах (Парижі, Марселі, Ліоні, Ніцці тощо) проведено десятки відкритих національних і всесвітніх чемпіонатів з бального танцю.

Ключові слова: бальна хореографія, бальний танець, спортивний танець, хореографія, бал.

T. Pavliuk. Influence of France on the formation of ballroom choreography in the context of Western Europe culture development in the XVI – early XXI centuries

The purpose of this paper to analyze the transformations in the French ballroom and choreographic practice, in the context of the development of culture of Western European countries of the XVI – early XXI centuries.

The methodology is an organic set of basic principles of research: objectivity, historicism, multifactority, systemicity, complexity, development and pluralism, and to achieve the goal, the following methods of scientific knowledge are used: problem-chronological, concrete historical, statistical, descriptive, logical and analytical.

The results. The analysis of trends in the development of ballroom dance in France and the influence of French culture on the formation of ballroom choreography in the XVI – early XXI centuries.

The analysis of trends in the development of ballroom dance in France and the influence of French culture on the formation of ballroom choreography in the XVI – early XXI centuries took place. The processes of transformation and democratization of ballroom choreography in the XVIII century, which already in the XIX century turned from salon art into a leisure object for various social strata throughout Europe, were investigated. In the XX century it was France that discovered non-European types of ballroom dancing for Europe, which subsequently acquired standardization in the English professional environment.

In the XX century France became the country where foreign art forms appeared and adapted to the conditions of European realities. France attracted artists from all over the world because of the special national culture formed in it. During the XX century the art of ballroom choreography in France developed rapidly. French performers and teachers continued long-standing national traditions. This factor had a positive effect on the training level of dancers in the field of professional and amateur ballroom dancing. Since 2010, France has been an active member of the World Dance Sports Federation (WDSF). The French Dance Federation (Fédération Française de Danse) is one of the largest organizations that develops ballroom choreography in the country. Over the past decades, dozens of open national and world ballroom dancing championships have been held in French cities (Paris, Marseille, Lyon, Nice, etc.).

The scientific topicality is to identify the processes of the influence of French culture on the development of ballroom choreography in the XVI – early XXI centuries.

*This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

The practical significance. The research may be used in developing lectures by specialists in choreography.

Key words: *ballroom choreography, ballroom dance, sports dance, choreography, ball.*

Постановка проблеми. Франція історично є законодавицею розвитку бальної хореографії. Французькі танцмейстери стали авторами систем хореографічної нотації, підручників для самостійного вивчення, досліджень з історії бальних танців, багатьох навчальних танцювальних методик, а також неабиякої кількості професійної лексики, що перебуває в основі поняттєво-термінологічного апарату з бальної хореографії. Франція була країною, яка ще до революції 1789 р. активізувала демократизацію бальної хореографії. Тут починав свою діяльність фундатор латиноамериканської програми бальних танців П. Цюрхер-Марголе, який разом з англійськими колегами після Другої світової війни здійснив прорив в історії розвитку бальної хореографії. Тому **актуальність дослідження** зумовлена саме необхідністю аналізування процесів впливу Франції на формування бальної хореографії в контексті розвитку культури західноєвропейських країн.

Методологія дослідження базується на принципах об'єктивності, історизму, багатофакторності, системності, комплексності, розвитку та плюралізму, а для досягнення мети використано методи наукового пізнання: проблемно-хронологічний, конкретно-історичний, статистичний, описовий, логіко-аналітичний.

Наукова новизна полягає у виявленні процесів впливу французької культури на розвиток бальної хореографії XVI – початку XXI століття.

Мета статті – проаналізувати трансформації у французькій бально-хореографічній практиці в контексті розвитку культури західноєвропейських країн XVI – початку XXI ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з країн Європи, яка залишається лідером розвитку бальної хореографії, є Франція. Внесок французької хореографічної та музичної культури в розвиток бальних танців є безсумнівним, хоча сама бальна хореографія виникла в Італії. Вплив італійської хореографічної культури став особливо відчутним у XVI ст. після воєнних походів французьких монархів в Італію та одруження Генріха II на

Катерині Медичі (1534 р.). Це сприяло культурному взаємовпливу обох країн, позначеному процесом паралельної адаптації італійських і французьких побутових танців до моди та етикету вищого суспільства. Танець, набувши витонченості й аристократичності, став престижною розвагою дворян.

На той час у Франції, на відміну від Італії, роздробленої на невеликі аристократичні комуні (міста-держави), була сформована абсолютна монархія з потужною централізованою королівською владою. Розширення соціального прошарку дворянства та знаті, що розвинуло практику проведення балів, придворного церемоніалу, раутів і театральних зібрань, вплинуло на ускладнення танцювальної лексики й композицій. Саме у Франції відбулася канонізація фігур та поз бального танцю. Тут виник і лексичний комплекс понять, які згодом стали визначати мистецтво бальної хореографії. Так, від старофранцузького слова *baller* (лат. «ballare») (означає «танцювати», «скакати») походить поняття «бал» (Музикальний енциклопедический словарь, 1990, с. 428). Від французької утворено і більшість термінів, які донині є основою поняттєвого апарату всього хореографічного мистецтва.

Перші французькі бали почали проводитись у XIV ст. Танці тут були не лише розвагою знаті та іноземних гостей, на подібних урочистих зібраннях відбувалися вистави, де глядачі дивилися на професійних танцівників. Це свідчить, що Франція є батьківщиною сценічної бальної хореографії, з якої згодом виокремився класичний балет. Важливою умовою організації балів було дотримання танцювальних правил (*Leges dansandi*), викладених у спеціальних підручниках. Одним із найбільш значущих з них вважається книга французького юриста Антуана (Антоніуса) Арена.

Хоча перший досвід теоретичного осмислення бальної хореографії належить італійським гуманістам, Франція продовжила вивчення цього культурного феномену. Найважливішим для розвитку хореографії став трактат «Орхезографія, або Трактат, за яким кожний може легко навчитися шляхетному мистецтву танців» (1588 р.) Туано Арбо (псевдонім каноніка Ж. Табура). Ця книга була перекладена багатьма європейськими мовами та тривалий час слугувала і для теоретиків, і для практиків неперевершеною енциклопедією

бальних танців (Arbeau, 1925). Трактат складався з двох частин — теоретичної, де Т. Арбо описував свої погляди на мистецтво хореографії, та практичної, присвяченої старовинним і поширеним на той час танцям (вольта, гальярда, куранта, мореска, басданс, павана, сарабанда, чакона, пасп'є тощо). Але найважливішим внеском Т. Арбо в теорію танцю стала система фіксації танців, яка поєднувала запис рухів та музики.

У 1661 р. в Парижі за наказом короля Людовика XIV була створена Королівська академія танцю (припинила існування в 1780 р.). Вона активізувала розвиток нових танцювальних стилів і технік по всій Європі: на імпрровізацію було накладено заборону, уведено канонічні пози та рухи, визначено регламент костюмів та обов'язковий порядок виконання танців. Академія сприяла вихованню молодшого покоління танцюристів: тут навчалися юні аристократи під наглядом десятків досвідчених танцмейстерів. Також з лав Академії виходили й вчителі танців: місцеві метри атестували фахових танцмейстерів, вирішуючи, надати їм дозвіл на відкриття власної педагогічної практики чи ні.

На формування хореографічної освіти та поширення бальних танців вплинула діяльність французького відділення ордена єзуїтів. Згідно з переконаннями монахів, шкільні театральні спектаклі зі співами та танцями були кращим шляхом поширення місіонерських знань про події Старого та Нового Заповітів. Саме тому хореографічна освіта була введена в програми єзуїтських коледжів. У 1682 р. вчений єзуїт К. Менетріє у своєму трактаті проголошував необхідність вивчати естетику Аристотеля, Платона, Плутарха, Лукіана для кращого виконання танців. Опис останніх К. Менетріє супроводив малюнками із зображенням пар і груп, котрі танцювали.

Ще одним важливим французьким виданням була «Хореографія» Р.-О. Фейе, написана в 1699 р. Остання, на думку автора, поставала мистецтвом запису танців літерами, фігурами та пояснювальними знаками, завдяки яким легко навчитися різноманітним танцям без досвідченого педагога. Отже, «Хореографію» Р.-О. Фейе можна вважати першим підручником для самостійного вивчення.

Французькі хореографи започаткували й дослідження історії танців. Прикладом є робота Ж. Бонне, видана в 1723 р. Показо-

во, що балетмейстери тих часів мали на меті створити систему канонічних рухів бальних танців, які виглядали б не менш шляхетно та гармонічно, ніж у балеті. Так, композитор і балетмейстер Ж.-Ф. Рамо у своєму відомому «Le maître à danser» (Париж, 1725 р.) детально описав різноманітні реверанси та інші танцювальні па. Таким чином, французькі танцмейстери розробляли таку систему запису танців через графіку та спеціальні позначки, що фіксувала не лише окремі рухи, а й композицію, просторовий рисунок.

Поступово французька школа виконання бальних танців стала еталоном для всієї Європи. Викладачі-хореографи з Франції упродовж декількох століть поширювали танцювальні техніки і манери по різних країнах, зокрема й на теренах Російської імперії. Серед відомих танцмейстерів — С. Шмід, Ф. Базанкур, Й. Я. Шміт, Й. Б. Ланде (Васильєва-Рождественская, 1987, с. 212). Техніка бального танцю XVIII ст. була доволі складною. Окрім специфічних позицій корпусу, чіткішого рисунку рухів рук, поз і поклонів, до неї належали невисокі стрибки та доволі складні дрібні рухи, які неможливо було виконати без тренувань (там само, с. 95).

Наприкінці XVIII ст. в аристократичних салонах організовувалися мистецькі вечори з танцями, музикою і декламацією. Захоплення французького суспільства античною культурою та поезією сприяло відродженню хореографічних форм античності, як їх розуміли на той час. Так виник імпрровізаційний жіночий танець *pas de chale*, де танцівниця демонструвала вибагливу пластичну гру з шарфом (рецепція античної моди на пластичні тканини та поширеного в Греції та Стародавньому Римі танцю семи вуалей).

На придворних балах популярними були швидкий менует, гавот і контрданс. Останній мав чимало різновидів — екосез, французька кадрили, лансьє, тампет, матредур. Ці танці, а також і танець із шаллю (*pas de chale*) швидко потрапляють до інших європейських країн.

Франція була країною, яка ще до революції 1789 р. активізувала демократизацію бальної хореографії. У 1715 р. у Парижі відбувся перший громадський бал, відвідати який можна було за помірну платню. Такі заходи згодом набувають значної популярності (наприклад, в 1797 р. у столиці Франції відбулося вже 684 танцювальних зібрання для широкої пу-

бліки). У 1768 р. в Парижі відкрито перше спеціальне приміщення для бальних танців різних верств населення.

У цей час в країні стали поширеними нові бальні танці, які являли собою трансформацію народних танців різних французьких провінцій: Центральна Франція (бурре, бранлі, шоттіше, екосез, лендлер), Бретань (гавот, бранлі, рондо); Баскія (фанданго), Альпи (ригодони), Ельзас (вальси та контрданси) (Танци во французской культуре).

Велика французька революція мала значний вплив на суспільне і культурне життя всієї Європи, зокрема і на бальну хореографію. Соціальні зміни, які були наслідком революційних подій, сприяли розвитку багатьох масових бальних танців. Деякі хореографічні форми з аристократичних салонів вийшли на вулиці та майдани, де були значно спрощені та демократизовані, нерідко набуваючи хороводних форм. Так, надзвичайної популярності набув контрданс. Його танцювали під музику революційних пісень «Сайра» та «Марсельеза», вигадуючи нові фігури. Значний успіх мала старовинна фарandola, виконання якої стало масовим. Танцюристи, узявшись за руки, слідували за провідником, який «вимальовував» химерні фігури: «струмочки», «змійки», «равлики», «мости» (Стриганов, Уральская, 1978, с. 7). Були поширені швидкі й ритмічні тампет, матредур, різновиди французьких кадрилией, вальс з його численними варіантами — усі вони втратили салонний шарм і набули розкутості та жвавості.

Революційні зміни в хореографічній практиці не припинились і після приходу до влади Наполеона та реставрації Бурбонів (1815–1830 рр.). У першій половині XIX ст. у бальну моду увійшли нові легкі та жваві танці: вальс, полонез, екосези, котильйон, полька, мазурка, кадрили, які стали обов'язковими на всіх танцювальних зібраннях Європи. У 1830-ті рр. у Парижі виник унікальний за своєю пластикою танець канкан. У 1840-х рр. Франція відкрила для світу польку — чеський народний танець, батьківщиною якого є Богемія: у 1840 р. відомий французький танцмейстер Г. Целларіус продемонстрував польку в одному з відомих паризьких салонів, що сприяло її швидкому поширенню.

Наприкінці XIX ст. зростає увага до танців попередніх епох. Так, у Франції влаштовуються костюмовані бали, на яких починають

танцювати придворні танці часів абсолютної монархії. У Парижі виконують менует і павану, стає модним танцювати гавоти під музику А. Гретрі та інших композиторів минулих століть. На багатьох танцювальних зібраннях відбуваються пластичні реконструкції старовинних танців бранль, сарабанда, гальярда і пасп'є (Васильева-Рождественская, 1987, с. 157).

На початку XX ст. у Париж потрапляє аргентинське танго, й воно з шаленою швидкістю поширюється по країні. Ексцентричність цього танцю робить його надзвичайно привабливим, і через деякий час (у 1907 р.) в Ніцці відбуваються перші змагання з танго, організатором яких був К. де Реналь (Франція) (Базела, 2019, с. 123). Саме Франція стає ініціатором проведення національних хореографічних змагань, які згодом набувають європейського масштабу та надзвичайно візнаманітнюються. У 1909 р. у Парижі відбувся перший Міжнародний танцювальний турнір, до програми увійшли популярні на той час «бостон», «таркі трот», «регітайм», «уанстеп» та «грізлі бер». Другий світовий чемпіонат проведено в Ніцці, третій (1911 р.) і четвертий (1912 р.) — у Парижі. У кожному з них брали участь близько 100 пар, і змагалися вони протягом трьох днів. Паризький конкурс у 1913 р., зважаючи на значну кількість учасників, тривав понад тиждень.

Популярності таким заходам сприяла загальна культурно-мистецька атмосфера довоєнної Франції, однією з ознак якої було загальне захоплення хореографічним мистецтвом. У цьому не останню роль зіграли «Російські сезони» С. П. Дягілева в Парижі — вражаючі балети з новаторською на той час пластикою, органічним злиттям музики, сценографії та хореографії (Буцан, 2012, с. 86). Майданчиками, де народжувалися та поширювалися нові соціальні танці, стали численні артистичні кафе, кабаре, розважальні заклади, розташовані на Монмартрі та в інших районах французької столиці: «Таранн», «Тортонні», «Андлер», «Гербуа», «Мулен Руж», «Муленде ла Галет», «Ротонда», «Флор» та багато ін. (Захарченко, 2015, с. 47).

Розвиток танцювально-турнірного руху у Франції багато в чому завдячує діяльності К. де Реналья, котрий був не лише видатним композитором, хореографом і виконавцем танців, а й чудовим менеджером-організатором.

Саме за його сприяння відбувся «Чемпіонат світу» в Парижі 1909 р. До 1914 р. К. де Реналь брав участь як танцюрист у багатьох шоу та конкурсах (партнерка — Е. Андре).

У 1920 р. він організував чемпіонат з танців (*Championnat de danses du Comœdia*), на якому змагалися не лише французькі, а й зарубіжні пари. К. де Реналь став ініціатором й організатором масштабного турніру в 1922 р., де перемогли англієць В. Сильвестр зі своєю партнеркою Ф. Кларк. У 1931 р. К. де Реналь став президентом Міжнародної федерації танцю. Масовий попит на бальну хореографію зумовив те, що в 1935 р. Франція увійшла до складу Міжнародної федерації танцюристів-аматорів «*Federation Internationale de danse pour amateurs*» (Тракалюк, 2014, с. 146).

У ХХ ст. Франція, через сформовану тут особливу національну культуру, що приваблювала митців з усього світу, стала місцем, де з'являлися та адаптувалися до європейських реалій запозичені мистецькі форми. У 1920-ті рр. Париж перетворився на місце масового паломництва американських художників, письменників, танцівників. Причини їх масової еміграції полягали як в економічній, так і в культурній площині. Т. зв. «сухий закон», оголошений в США (1920 р.), обмежував і продаж спиртного, і діяльність американських танцюристів та нічних клубів. Окрім цього, девальвація франка після Першої світової війни дозволяла американцям жити в Парижі, не рахуючи витрати. Богемна слава французької столиці приваблювала не лише літераторів, на кшталт Е. Хемінгуея, Ф. С. Фіцджеральда, Г. Міллера, а й багатьох танцівників і музикантів, котрі втратили можливість заробляти в США (Захарченко, 2015, с. 48). Потік артистів з Нового світу оновив хореографічну лексику європейських танцювальних майданчиків, а також створив масовий попит на «екзотичні» танці латиноамериканського світу.

Яскравим прикладом цього є не лише аргентинське танго, яке поширилося з Парижу по всій Європі. Схожа доля спіткала пасодобль — один з іспанських народних танців, пов'язаних з етнічною традицією кориди. У 1920-х рр. пасодобль уперше виконано у Франції, а згодом він набув значної популярності в Парижі, тому багато кроків і фігур цього танцю мають французькі назви.

У першій половині ХХ ст. через величезний потік іммігрантів у Франції поширилися тан-

ці з Нового світу (байон, мамбо, каліпсо, самба, конга, бамба, ча-ча-ча, меренга, тамуре, пачанга, сега, румба, ламбада, сальса та ін.). Саме тут відомий хореограф П. Цюрхер-Марголе, вражений виступами кубинських музикантів у нічних клубах, вирішив популяризувати латиноамериканську музику та танці. Він, переїхавши до Лондона, від початку 1920-х рр. розгорнув активну педагогічну діяльність, поширюючи у Великобританії аргентинське танго, пасодобль, самбу тощо. У 1947 р. месье П'єр разом з англійськими колегами заснував при Імператорському товаристві (ISTD) класи латиноамериканських танців, що згодом зумовило їх стандартизацію та долучення до програми міжнародних чемпіонатів (Захарченко, 2015, с. 27–28).

Упродовж ХХ ст. мистецтво бальної хореографії у Франції розвивалося швидкими темпами. Французькі виконавці та педагоги продовжували вікові національні традиції, що позитивно вплинуло на рівень підготовки танцюристів у професіоналів та аматорів бального танцю.

Франція є активним діючим членом Всесвітньої федерації зі спортивного танцю (WDSF) з 2010 р. Однією з найбільших організацій, яка опікується розвитком бальної хореографії в країні, є Французька федерація танцю (*Fédération Française de Danse*). За останні десятиліття у французьких містах (Парижі, Марселі, Ліоні, Ніцці тощо) проведено десятки відкритих національних і всесвітніх чемпіонатів з бального танцю.

Висновки. Франція, починаючи з XVI ст., стала законодавицею розвитку бальної хореографії. Французькі вчителі, бонни та гувернантки масово поширювали по різних європейських країнах правила виконання модних на ті часи бальних танців. Танцмейстери з Парижу та інших французьких міст стали авторами систем хореографічної нотації, підручників для самостійного навчання, досліджень з історії бальних танців, багатьох навчальних танцювальних методик, а також неабиякої кількості професійної лексики, що перебуває в основі поняттєво-термінологічного апарату з бальної хореографії.

Саме у Франції ще в XVIII ст. починається демократизація бальної хореографії, яка вже в XIX ст. з салонного мистецтва перетворюється на предмет дозвілля різних соціальних верств по всій Європі. У ХХ ст. Франція ста-

ла тими воротами, які відкривали для Європи неєвропейські види бальних танців, які згодом набували стандартизації в англійському професійному середовищі. Саме в Парижі набули популярності аргентинське танго та іспанський пасодобль, тут починав свою діяльність фундатор латиноамериканської програми бальних танців П. Цурхер-Марголе, чий вплив на розвиток цього виду мистецтва є беззаперечним.

Перспективи подальших досліджень. На нашу думку, Францію, як і Італію, можна справедливо вважати батьківщиною бальних танців. Відтак, означена тема, звичайно, має значні перспективи для подальшого дослідження.

Список посилань

- Базела, Д. Д. (2019). Міжнародні організації та їх вплив на розвиток спортивно-танцювального руху в Україні. *Мистецтвознавчі записки НАКККіМ*. Вип. 36, 121–128.
- Буцан, А. С. (2012). «Русские сезоны» С. П. Дягилева в контексте синтеза искусств. *Вестник МГУ-КИ*, 5 (49), 86–89.
- Вакуленко, О. М. (2015). П'єр Цурхер-Марголе — фундатор стандартів латиноамериканської програми бальних танців. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*. Вип. 33, с. 25–30.
- Васильева-Рождественская, М. В. (1987). *Историко-бытовой танец*. Москва: Искусство.
- Захарченко, О. Н. (2015). Артистические кафе Парижа во второй половине XIX — начале XX вв. и их роль в жизни богемы. *Гуманитарные и юридические исследования*, 4, 46–51.
- Музыкальный энциклопедический словарь* (1990). Г. В. Келдыш (Редактор). Москва: Советская энциклопедия.
- Стриганов, В. М., Уральская, В. И. (1978). *Современный бальный танец*. Москва: Просвещение.
- Танцы во французской культуре. *Танцы народов мира*. Восстановлено из <https://4dancing.ru/blogs/010517/2883/> (дата обращения 03.03.2021).
- Тракалюк, Т. А. (2014). Становление и развитие спортивного танца в мире. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Вип. 9, 144–149.
- Arbeau, T. (1925). *Orchesographie lancers*.
- Camille de Rhynal. *Les personnages du tango*. Retrieved from http://www.bibletango.com/tangopersonnages/perso_bio/persobio_r/rhynal_camille_de_bb.htm (Date of access: 03.03.2021).
- movement in Ukraine. *Mystetstvoznavchi zapysky NAKKKiM*. Issue 36, 121–128. [In Ukrainian].
- Butsan, A. S. (2012). “Russian Seasons” by S. P. Diaghilev in the context of the synthesis of arts. *Vestnik MGUKI*, 5 (49), 86–89. [In Russian].
- Camille de Rhynal. *Les personnages du tango*. Retrieved from http://www.bibletango.com/tangopersonnages/perso_bio/persobio_r/rhynal_camille_de_bb.htm (Date of access: 03.03.2021). [In French].
- Dancing in French culture. *Dances of the peoples of the world*. Retrieved from <https://4dancing.ru/blogs/010517/2883/> (Date of access: 03.03.2021). [In Russian].
- Musical Encyclopedic Dictionary* (1990). G. V. Keldysh (Editor). Moscow: Sovetskaja jenciklopedija. [In Russian].
- Striganov, V. M., Uralskaya, V. I. (1978). *Modern ballroom dance*. Moscow: Prosveshhenie. [In Russian].
- Trakaliuk, T. A. (2014). Formation and development of sports dance in the world. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*. Issue 9, 144–149. [In Russian].
- Vakulenko, O. M. (2015). Pierre Zurcher-Margole is the founder of the standards of the Latin American ballroom dance program. *Visnyk KNUKiM. Serii: Mystetstvoznavstvo*. Issue 33, 25–30. [In Ukrainian].
- Vasilieva-Rozhdestvenskaya, M. V. (1987). *Historical and everyday dance*. Moscow: Iskustvo. [In Russian].
- Zakharchenko, O. N. (2015). Artistic cafes in Paris in the second half of the 19th — early 20th centuries and their role in bohemian life. *Gumanitarnye i juridicheskie issledovaniya*, 4, 46–51. [In Russian].

Надійшла до редколегії 25.03.2021

References

- Arbeau, T. (1925). *Orchesographie lancers*. [In English].
- Basel, D. D. (2019). International organizations and their influence on the development of sports and dance